OPEN ACCESS

DOI: 10.25040/ntsh2020.02.13

Для листування:

м. Львів, вул. Пекарська, 69, 79010

Е-пошта: uljaska.p@gmail.com

Стаття надійшла: 24.06.2020

Прийнята до друку: 27.08.2020

Опублікована онлайн: 27.09.2020

© Уляна Підвальна, 2020

ORCID IDs

Уляна Підвальна

<https://orcid.org/0000-0001-7360-8111>

Конфлікт інтересів: Автор декларує, що немає конфлікту інтересів.

Фінансування: Автор декларує відсутність фінансування у підготовці цієї статті.

Дозвіл біоетики: Для даного огляду не потрібний.

***Acta non verba** (з нагоди ювілею проф.
Оксани Заячківської)**

Уляна Підвальна

*Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького, Львів, Україна*

Оксана Станіславівна Заячківська народилася 24 липня 1960 року у Львові. Закінчила курс навчання на лікувальному факультеті Львівського медичного інституту (1983), захистила кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю «Нормальна фізіологія» (1995). Доктор медичних наук, професор (2008), завідувач кафедри нормальної фізіології (2016) Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Дійсний член Наукового Товариства Шевченка (НТШ) (2018), голова Лікарської комісії НТШ (2015–2018). Член Фізіологічного товариства Великобританії (The Physiological Society (UK)), Федерації американських асоціацій експериментальної біології (Global GI Club in FASEB), Міжнародного об'єднання базової та клінічної фармакології (IUPHAR-GI section), Почесний амбасадор Львова (2019–2021). Основний напрям досліджень: проблеми фізіології травлення, стресу, метаболічна фізіологія та створення доклінічних моделей гастроентерологічних захворювань. Вивчає нові біомаркери стресу, засоби антистресової дії та формування стрес-стійкості, з'ясовує молекулярні механізми цитопротекції. Оксана Заячківська – автор та співавтор понад 300 наукових оригінальних праць і перекладів англomовної фахової літератури. Член редколегії та головний редактор видання «Праці Наукового Товариства Шевченка. Медичні науки» (2015–2020), член редакційних рад «Frontier in Pharmacology» (Швейцарія), «Southeast European Medical Journal» (Хорватія), «Journal of Clinical Gastroenterology» (США).

Ключові слова: Оксана Заячківська, Наукове товариство імені Шевченка, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, фізіологія.

* Діла – не слова (лат.).

***Acta non verba** (on the occasion of the anniversary of Prof. Oksana Zayachkivska)**

Uliana Pidvalna

Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Lviv, Ukraine

Oksana Stanislavivna Zayachkivska (born on July 24, 1960, Lviv) – Doctor of Medicine, Professor (2008), Head of the Department of Normal Physiology (2016) at Danylo Halytsky Lviv National Medical University. She is a full member of Shevchenko Scientific Society (SSS) (2018), chairman of the Medical Commission of SSS (2015-2018), Member of the Physiological Society (UK), Global GI Club in FASEB, International Union of Basic and Clinical Pharmacology (IUPHAR-GI section), Honorary Ambassador of Lviv (2019–21). Her research is focused on the problems of the physiology of digestion, stress and the creation of preclinical models of gastrointestinal diseases. Professor studies new stress biomarkers, anti-stress agents and the formation of stress resistance; elucidates molecular mechanisms of cytoprotection. Oksana Zayachkivska is the author and co-author of over 300 scientific original works and translations of the English-language professional literature. She is the member of the Editorial Board and Editor-in-Chief of the "Proceedings of the Shevchenko Scientific Society. Medical Sciences" journal (2015–2020), member of the Editorial boards of "Frontier in Pharmacology" (Switzerland), "Southeast European Medical Journal" (Croatia), "Journal of Clinical Gastroenterology" (USA).

Keywords: Oksana Zayachkivska, Shevchenko Scientific Society, Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Physiology.

Cite this article as: Pidvalna U. ACTA NON VERBA (on the occasion of the anniversary of prof. Oksana Zayachkivska). Proc Shevchenko Sci Soc Med Sci. 2020;62(2): 150-158.

OPEN ACCESS

DOI: 10.25040/ntsh2020.02.13

For correspondence:

69 Pekarska str., Lviv, Ukraine, 79010

E-mail: uljaska.p@gmail.com

Received: Jun, 24, 2020

Accepted: Aug, 27, 2020

Published online: Sep, 27, 2020

© Uliana Pidvalna, 2020

ORCID IDs

Uliana Pidvalna

<https://orcid.org/0000-0001-7360-8111>

Disclosures: The author declared no conflict of interest.

Funding: The author declared that this article had received no financial support.

Ethics approval and written informed consents statements: Not required for this review.

* Actions, not words (lat.).

Головному редактору «Праці Наукового Товариства ім. Шевченка. Медичні науки», дійсному члену Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ), доктору медичних наук, професорові, завідувачці кафедри нормальної фізіології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького Оксані Заячківській (рис.1) 24 липня 2020 року виповнилось 60. Медичний шлях Оксана Станіславівна розпочала після закінчення лікувального факультету Львівського медичного інституту (1983), працюючи лікарем-ендокринологом Мостиської ЦРЛ Львівської області (1984–1985), згодом у відділеннях 4-ї клінічної лікарні м. Львова (1985–1989) [1]. У виборі між практичною та експериментальною медициною обрала експериментальну. У стінах *Alma Mater* присвятила себе науковій діяльності: аспірант (1989–1993), кандидат медичних наук (1995), асистент (1994–1999), доцент (2000–2008), доктор медичних наук (2007), професор (2008) кафедри нормальної фізіології [2]. У 2016 році очолює рідну кафедру.

Основний напрям досліджень проф. Оксани Заячківської – проблеми фізіології травлення, метаболічної фізіології, стресу та розробка доклінічних моделей гастроентерологічних захворювань у тісній співпраці з вітчизняними й іноземними колегами (рис. 2). Результатом ранніх досліджень О.С. За-

Рис. 1. Професор Оксана Заячківська

ячківської стала розробка методу визначення кислотоутворювальної функції шлунка за допомогою імпедансометрії та фізіологічних

Рис. 2. Оксана Заячківська разом з фізіологами з Collegium Medicum Ягеллонського університету Збігневом Слівовські, Веславом Павліком, Томашем Бжозовські (зліва направо). XXIV З'їзд Польського товариства фізіологів (Варшава, Польща, 2010)

основ лінгводіагностики. В її науковому дослідженні невідомих раніше явищ і механізмів функціонування організму, які пов'язані з дією мелатоніну, нітроген монооксиду (NO), гідроген сульфід (H₂S), нових біомаркерів стресу, донозологічних станів, новітніх засобів антистресової дії, лікувальних сполук, які належать до гібридів, що володіють властивостями нестероїдних протизапальних препаратів, споріднених з гідроген сульфідом. Обґрунтувала вплив епігенетичних чинників, пренатального стресу на постнатальні зміни у функціонуванні бурі та білої жирової тканини, печінки у нащадків [3]. Дослідила особливості формування стрес-стійкості, молекулярних механізмів цитопротекції, виразкоутворення та виразкозагоєння у різних органах травної системи. В останні роки Оксана Станіславівна досліджує біорегуляторну роль ендogenous сироводню в реакціях органів травної системи і жирової тканини в аспекті вікових змін, за умов гіперглікемії та впливу стресу [4, 5].

Оксана Заячківська є автором і співавтором близько 300 наукових публікацій у провідних фахових українських і міжнародних журналах, у тім числі Фізіологічному журналі, *Ukrainian Biochemical Journal*, *Journal of Physiology and Pharmacology*, *World Journal of Gastroenterology*, *Inflammopharmacology*, *PLoS ONE*, *Frontiers in Pharmacology*, *FASEB J*, *Digestive Diseases and Sciences*, *Physiology News*, *Advances of Cognitive Psychology*, *Journal of Psychophysiology*, *Folia Medica Cracoviensia*. Серед них є наукові видання, зачислені до першого квартилю Q1, відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank [6, 7].

З 2015 року О.С. Заячківська – головний редактор одного з провідних наукових медичних журналів України – «Праці Наукового Товариства ім. Шевченка. Медичні науки» Лікарської комісії НТШ, член редакційних рад журналів «*Southeast European Medical Journal*» (Хорватія), «*Journal of Clinical Gastroenterology*» (США), рецензент численних закордонних журналів [8]. Її наукометричні показники представлені бібліографічними посиланнями [9, 10].

Професор Заячківська опублікувала у співавторстві з українськими та іноземними

колегами історичні книги: «Львів епохи Беків» у співпраці з Віолетою Валентовською (Краків, Польща) та Антоном Коєненом (Неймеген, Нідерланди) (2016) [11], «Львів епохи Євгена Озаркевича» у співпраці з Лесею Матешук-Вацебою, Оксаною Стадник, Любов'ю Гоцко-Ней, Зеновієм Масним, Володимиром Семенівим і Павлом Содоморою (2018) [12].

Паралельно з активною науковою діяльністю Оксана Заячківська усі свої знання, увесь досвід спрямовує на розвиток науково-практичного потенціалу рідної кафедри, активно займається викладацькою роботою. Зокрема, читає лекції та проводить заняття з дисциплін і навчального курсу «Фізіологія», «Молекулярна фізіологія та сучасні біотехнології» для вітчизняних та англомовних студентів (з 1999). Як науковий керівник підготувала 5-х кандидатів медичних наук, керує виконанням 3-х кандидатських дисертацій. Член спеціалізованої вченої ради Д 35.600.03 за спеціальностями «патологічна анатомія» та «нормальна фізіологія». Пропагує удосконалення методичних рекомендацій для студентів, залучаючи до цієї роботи молодих колег. Результатом стали численні оновлені україно- та англомовні методичні рекомендації з дотриманням принципів активного навчання, доказової медицини і системного підходу, підготовані сучасні посібники з вивчення фізіології для майбутніх лікарів, стоматологів і провізорів.

Член НТШ (2013), Українського фізіологічного товариства (1989), Українського лікарського товариства (2013), Фізіологічного товариства Великобританії (The Physiological Society, ID 132570), репрезентує Україну в міжнародних радах Гастроентерологічного клубу Федерації американських асоціацій експериментальної біології (Global GI Club in FASEB), Міжнародного об'єднання базової та клінічної фармакології (IUPHAR-GI section) (рис. 3, рис. 4).

Професор Оксана Заячківська щиро ділиться своїми здобутими знаннями та вміннями. Розуміючи, що обмежуватися стінами університету у сучасному світі неможливо, створює додаткові платформи для обміну науковими даними. В активі професора організація різноманітних міжнародних

Рис. 3. Хіроші Сато, Джон Воллес, Оксана Заячківська (зліва направо). International Week of Ulcer Research 2012, Symposium of IUPHAR – GI section (Токіо, Японія, 2012)

Рис. 4. Оксана Заячківська з думок-лідером у гастроентерології Джоном Робіном В'орреном, лауреатом Нобелівської премії з фізіології та медицини 2005 року (2012)

конференцій і симпозіумів. Найбільш знаковим вважають щорічний міжнародний симпозіум «SMART LION» (Science Medicine Arts Research Translational Lviv International Opportunity Network) з питань розробки інноваційних технологій у медицині (Львів, 2017, 2018, 2019, 2020) [13]. Оксана Станіславівна -- лекторка міжнародної літньої школи для молодих вчених «From Hans Selye's original concept to recent advances.

An interactive educational experience» (2014–2016), акредитованої Каліфорнійським університетом Ірвайн [14]. Представлені матеріали у цьому навчальному проекті стали складовою монографії Сабо Ш., Сабо К., Заячківська О. Стрес: від Ганса Сельє до сьогодні (2019) [15, 16]. Професор О. Заячківська організувала і курує осередком Фізіологічного товариства Великобританії у ЛНМУ імені Данила Галицького, що регуляр-

но проводить наукові семінари за участю вітчизняних і міжнародних доповідачів.

Ще десятиліття тому україномовної фахової медичної літератури було вкрай мало. Англомовним читачам доводилося докладати неабияких зусиль, щоб отримати культову книгу з-за кордону. Загалом більшість не була адаптована до читання підручників і посібників англійською мовою. Неймовірно доречними стали переклади. Саме Оксана Станіславівна долучилася до редакційної колегії книг провідних видавництв, зокрема атласу з анатомії та фізіології «Людина» (2000), «Фізіологія» (Ганонг, 2003), «Мати та Дитина» (Елізабет Фенвік, 2007), «Медичний ілюстрований словник Дорланда» (2007).

Саме завдяки активній проєвропейській позиції, пропагуванню України серед міжнародної спільноти, численним запрошенням експертів зі світовим ім'ям в Україну (зокрема у Львів) професора Оксану Заячківську номіновано Почесним Амбасадором Львова (2019–2021) (рис. 5).

Надзвичайно важливою частиною життя Оксани Станіславівни є Наукове товариство Шевченка (НТШ) (рис. 6). З 2013 року. – заступник голови Лікарської комісії НТШ професора Лесі Матешук-Вацеби, у 2015–2018 – очолювала Лікарську комісію, у 2018 році обрали дійсним членом НТШ (рис. 6). За час її керівництва особливо динамічно продовжився розвиток журналу «Праці Наукового Товариства імені Шевченка. Медичні науки», а з 2018 згадане видання вважається фаховим, згідно з наказом Міністерства освіти і науки України №775 від 16.07.2018, категорія «Б» в галузі «медичні науки» (222). Професор Оксана Заячківська разом з колегами з лікарської комісії НТШ ініціювали створення Української асоціації наукових редакторів, що об'єднує однодумців, які прагнуть розвитку українських фахових журналів і воліють послуговуватись високими світовими стандартами наукового редагування [17].

Лікарська комісія НТШ уже багато років підтримує традицію «Шевченкіани медика» та систематичних зустрічей. Ідея

Рис. 5. Серед Почесних амбасадорів Львова в галузі медицини та біології: Андрій Кузик, Роман Кізіма, Валентина Чоп'як, Мирослава Новосільська, Оксана Заячківська, Ростислав Стойка (зліва направо) (Львів, 2020)

Рис. 6. Дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка Оксана Заячківська. Урочиста академія товариства, присвячена 145-річчю його заснування (Львів, 2018)

полягає у комунікації Лікарської комісії з авторитетами в інших, поза медициною, сферах. За час каденції Оксани Станіславівни зустрічі стали ще цікавішими, заангажовуючи значну кількість слухачів. І це не перебільшення. Чого лише вартував вересень 2015 року? Теоретичний корпус ЛНМУ імені Данила Галицького сколихнула грандіозна новина – зустріч з верховним архієпископом Української Греко-Католицької Церкви, кардиналом, Блаженнішим Любомиром (Гузарем) (1933–2017) (рис. 7) [18]. Через рік (у 2016 р.) відбулася справжня феєрія мистецтва з класиком української музики, Героєм України, лауреатом премії імені Шевченка – Мирославом Скориком (1938–2020) [19]. Шевченкіана 2017 року розкрила завісу творчості подвижника української нації та світоча людства – Тараса Шевченка завдяки Мironу Юсиповичу та Любові Кияновській [20].

Лікарська комісія Наукового товариства імені Шевченка щиро вітає людину яскравих ідей і невтомних дій, журналу «Праці Наукового Товариства імені Шевченка. Медичні науки» мед. наук, професора Оксану Заячківську з ювілеєм! Її головна мета – піднести українську освіту та науку до світового рівня. Бажаємо Вам натхнення для реалізації задумів і планів. Божої ласки у всіх Ваших починаннях! Безупинного руху до мрії. Вдячні Вам за невтомну працю у розвитку Наукового товариства Шевченка, промоцію вітчизняної науки на світовому майданчику. Дякуємо, що своїм прикладом не дозволяєте зупинитися на досягнутому, а стимулюєте бути кращими. Ви, пані Оксано, часто пов-

Рис. 7. Зустріч з верховним архієпископом Української Греко-Католицької церкви, кардиналом, Блаженнішим Любомиром для роботи над публікацією для «Праці Наукового Товариства імені Шевченка. Медичні науки», Львів, 2016 р.

торюєте: «Через терни до зірок». Тож менше тернини на Вашому шляху і щедрої колекції зірок у доробку. Наше найщиріше вітання!

Література/References

1. Zimenkovsky B, Grzegotski M, Lutsyk O. Professors of Danylo Halytskyi Lviv National Medical University. Lviv: Nautilus. 2009:123 [Ukrainian].
2. Available at: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=16464. 20.06.2020.
3. Bezpalko L, Gavrilyuk O, Zayachkivska O. Inflammatory response in visceral fat tissue and liver is prenatally programmed: experimental research. J Physiol Pharmacol. 2015 Feb 1;66(1):57-64.
4. Revenko O, Zaichko N, Wallace J, Zayachkivska O. Exogenous hydrogen sulfide for the treatment of mesenteric damage associated with fructose-induced malfunctions via inhibition of oxidative stress. The Ukrainian Biochemical Journal. 2020; 92(2):86-97 DOI:10.15407/ubj92.02.086.
5. Pavlovskiy Y, Lutsyk M, Yashchenko A, Zaichko N, Wallace J, Zayachkivska O. ATB 340, A modulator of sulfite oxidase activity, reduces oxidative stress in hyperglycemia and stress exposed gastric mucosa in old rats. Proceeding of the Shevchenko Scientific Society. Medical Sciences. 2018 Dec 28;54(2):33-41.
6. Zayachkivska O, Havryluk O, Hrycevykh N, Bula N, Grushka O, et al. (2014) Cytoprotective Effects of Hydrogen Sulfide in Novel Rat Models of Non-Erosive Esophagitis. PLOS ONE 9(10): e110688. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0110688>

7. Pavlovskiy Y, Yashchenko A, Zayachkivska O. H₂S donors reverse age-related gastric malfunction impaired due to fructose-induced injury via CBS, CSE and TST expression. *Frontiers in Pharmacology*. 2020;11:1134.
8. Zayachkivska O. Publons Available at: Profile. <https://publons.com/researcher/1766855/oksana-zayachkivska/> Accessed on 22 June 2020.
9. Zayachkivska O. Google Scholar Profile. Available at: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=u6XqdRkAAAAJ&hl=uk>. Accessed on 22 June 2020.
10. Zayachkivska O. Scopus Profile. Available at: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=8393653800>. Accessed on 22 June 2020.
11. Zayachkivska O, Markin L, Koenen A, Valentovska V, Smyexovska T, Sobyeshhanski M. *Lviv Epoxy Bekiv. Zhurnal Yi*. 2016; 85:104 s. [Ukrainian].
12. Tretyak P. «Lviv epoxy Yevhena Ozarkevycha» za redakciyeyu Oksany Zayachkivskoyi u spivpraci z Leseyu Mateshuk-Vaceboyu, Oksanoyu Stadnyk, Lyubovyu Nej-Hocko, Zenoviyem Masnym, Volodymyrom Semenivym, Pavlom Sudomoroyu. *Praci Naukovoho Tovarystva Shevchenka. Medychni nauky*. 2018; 54(2):171 [Ukrainian].
13. Honored Ambassador of Lviv. <http://ambassadors.lviv.ua/ua/team/oksana-zayachkivska/>. Accessed on 20.06.2020.
14. Zayachkivska O. ORCID Profile. Available at: <http://orcid.org/0000-0002-4309-2473>. Accessed on 22 June 2020.
15. Szabo S, Szabo K., Zayachkivska O. *Strss: From Hans Selye to today*. Lviv: Danylo Halytskyi Lviv National Medical University, Shevchenko Scientific Society; 2019.
16. Salyha Y. Sandor Szabo, Katalin Szabo, Oksana Zayachkivska. *Stress: From Hans Selye to today*. Danylo Halytsky Lviv National Medical University: Lviv, The Shevchenko Scientific Society: Lviv, 2019. - 120 p. *Proc Shevchenko Sci Soc Med Sci* [Internet]. 2019Dec.24 [cited 2020Oct.14];57(2) [Ukrainian]. Available from: <https://mspsss.org.ua/index.php/journal/article/view/246>
17. Zimba O, Zayachkivska O, Chopyak V. Launching Ukrainian Council of Science Editors and Educating Regional Journal Editors. *Proceeding of the Shevchenko Scientific Society. Medical Sciences*. 2020 Apr 14;59(1).
18. Huzar L (zap. O.Adamovych). *Misiya medykyv u suchasnyx realiyax Ukrayiny*. *Praci Naukovoho Tovarystva Shevchenka. Medychni nauky*. 2015; 43(27):171–80 [Ukrainian].
19. Adamovych O. *Xronika pershoho pivrichchya 2016 roku*. *Praci Naukovoho Tovarystva Shevchenka. Medychni nauky*. 2016; 45(28):211–2 [Ukrainian].
20. Pidvalna U, Kupynyak N, Lutc L. *Xronika pershoho pivrichchya 2017 roku*. *Praci Naukovoho Tovarystva Shevchenka. Medychni nauky*. 2017; 49(1):132–4 [Ukrainian].